

La gestació difícil de l'escola francesa de Cervera

ANTONI BACH I RIU
Arxiu Diocesà de Solsona

Cervera ha estat una població que ja abans de la Universitat, construïda i inaugurada el primer terç del segle XVIII, havia tingut escoles que no eren solament d'ensenyament primari; n'hi ha notícies de 1318, com ho escriu A. Rubió i Lluch.

El segle XIX, després del tancament de la Universitat i del trasbals de la primera guerra carlina, a més de les escoles que muntava l'Ajuntament, hi hagué les de les religioses, capellans i altres particulars, que suplien la deficiència estatal. Sempre hi trobaren la porta oberta per part de la gent i de les autoritats. A finals de centúria, després de la Restauració borbònica i del règim alternatiu dels partits polítics, conservador i liberal, les iniciatives culturals sorgiren més profusament, en els partits polítics, la premsa local i les escoles.

En el mateix període, a França la situació política en relació amb l'Església i els col·legis religiosos era conflictiva, sobretot durant els anys 1899 i 1905, i el govern féu tancar molts col·legis de l'Església.

Algunes famílies de Cervera tenien familiars francesos.

Antoni Ferran era un gran comerciant de vi; els trens de Cervera cada dia sortien carregats dels seus magatzems; es casà amb Mme. Margueritte Coste, que era de Montalban. També hi havia a Cervera alguna família francesa, un germà de Sor Teresa de Sauveur, que fou la superiora del col·legi francès que s'obrí el 1903. Descendents de famílies franceses vingudes aquí des del segle XVI, com ho ha investigat en Josep M. Llobet. Una d'elles és Lafargue, o Lafarga.

Com veurem en la documentació aportada, no es volien reduir a Cervera, sinó que des d'abans de 1903 ja pensaven a fundar una casa a Berga, i des de 1901 proposen anar-se'n a Còrdova, on després hi fundaren un col·legi.

Abans de 1903 hi hagué a Cervera religioses de la congregació de la Santa Família; unes que visqueren a la casa propietat de Ferran Granell, carrer Major, 94, mentre que una altra religiosa, que se separà de les anteriors, visqué amb la família Pomés, carrer Major, 37. Aquesta escriu en la seva lletra al bisbe, que es dedicava a l'educació dels infants i s'anomenava Josefina Andrió. Les religioses venien d'un país més avançat que el nostre i tenien una mentalitat més oberta, dintre la rigidesa que encara conservava l'Església francesa. De fet, semblaven massa avançades. En la següent documentació apareix la prevenció del rector Mn. Joan Marigot, que tenia el suport de molta gent de Cervera que pensaven com ell; i fins i tot influïren en les decisions del bisbe de Solsona, Dr. Ramon Riu i Cabanes.

V.J.M.J.

Cervera, 24 junio 1900

Sor Sant Josep del Sagrat Cor escriu al bisbe de Solsona, que era el Dr. Ramon Riu i Cabanes; li comunica que té notícies de França que el seu institut tindrà per superior un protonotari apostòlic, molt influent a Roma; segurament que residia a Roma, com solien fer-ho els qui tenien aquest càrrec; això no vol dir que a Cervera no tinguin per superior el bisbe de Solsona.

Demana permís al bisbe que pugui donar l'hàbit de religiosa del seu institut a dues postulants; també li demana que puguin tenir per confessor un sacerdot vell, que sap francès, de l'església de Sant Agustí, perquè no hagin d'anar a la parròquia.

De moment aquesta religiosa vivia en una casa propietat de Ferran Grauell (o Granell), núm. 94 del carrer Major, com ho sabem per la lletra del 8 de novembre 1900.

Sembla que ja tenia un incipient col·legi.

La present lletra és escrita en bon castellà. A continuació posa la seva adreça de Cervera i la seva signatura.

En la mateixa lletra, al final i escrit en francès, li repeteix que està agraïda de la seva acollida.

Al marge inferior de la mateixa lletra hi ha aquesta nota, que és el resum de la contesta que en altra lletra li féu el bisbe o el vicari general: *Contestada día 28, "negando el permiso y dando un último plazo de 30 días para acreditar a qué congregación pertenecen y que sirven"*.

A Cervera hi havia el rector, Mn. Joan Marigot, que des de 1872 a 1877 fou rector de Cardona; uns quants anys ho fou de Berga i a continuació fou enviat a Cervera. En aquests anys, des de 1851, el bisbat de Solsona estava agregat al de Vic i era regit per vicaris generals o capitulars, des de 1864 a 1880 ho fou el Dr. Pere Jaume Segarra, procedent d'Ivars d'Urgell, i tingué una actuació molt plena i responsable.

Del rector, Joan Marigot, se'n conserven moltes cartes, perquè per qualsevol cosa acudia al vicari general i després al bisbe, i dóna la impressió que era molt primmirat i potser una mica llagoter.

Referent a l'afer de les monges franceses, es conserva aquesta lletra, que transcriu, per fer-la més llegidora:

Contesta, dia 16

"Iltre. Sr. Obispo de Solsona

Ilmo. Sr.: El telegrama importa unas 14 pesetas, que podrá S. Ylma, entregar al Rdo. P: Florencio Nualart, como limosna para sufragar los gastos de la Peregrinación.

Me alegro del nombramiento del nuevo coadjutor; es buen joven, conocido y amigo mío. Al Rd. Tor le habrá causado sorpresa el relevo. Creo llegaba hasta el inverosímil extremo de figurarse como la cosa más natural del mundo la simultaneidad de los dos cargos.

La Superiora de las monjas francesas quedó ayer despojada de su cargo; la única súbdita que tenía, apareció vestida con rico traje de Sra. con su correspondiente sombrero de lujo y todas las campanillas. Es una segunda edición de la célebre comedia de los Josefinos, que tan grotesco recuerdo dejó en esta ciudad. Dicen por allí si a pesar de todo la impertérrita Superiora va a traernos otra sección de postulantes dentro de poco. Conviene poner punto final a tales enredos.

Sin duda sabrá ya S.S. Ylma la tormenta levantada contra los PP. Misioneros por la cuestión de consumos. Creía yo ayer que el P. Naval resolvería trasladar la mayor parte del personal a otras casas, desentendiéndose de una vez del Colegio de 2.ª enseñanza. Todo lo merecen estos cervarienses desagradecidos. Hoy corren rumores bonancibles.

Una pregunta. Hoy no se recoge limosna para las almas, sino en los entierros y funerales y días festivos, y sólo en la Misa Mayor. Si un coadjutor hace la colecta en otros días y en otras misas, ¿podrá premiarse su sacrificio dándole de lo recogido buena limosna para celebración de misas?

Besa el anillo de S.S. Ylma.

S.H.S.

Juan Marigot Pbro., (rubricado)

Cervera, 9 de julio 1900"

Fins ara, sor Sant Josep no passà endavant en la vestició de les postulants, però el bisbe no li admeté el càrrec de superiora d'aquest petit grup de religioses franceses. Com veurem en altres lletres aquesta religiosa no es rendia fàcilment. Pot ser que el bisbe tingués altres informes referents a la persona indicada, i que no hagués rebut la documentació que l'havia d'acreditar.

Es veu clarament que el rector es posava en contra d'aquestes religioses i demostra certes prevencions contra elles, afegint-hi el cas dels josefins, per a desacreditar-les més davant del bisbe. Els religiosos josefins tingueren escola oberta a Cervera els anys 1887 a 1891; també eren de procedència francesa. En el fons hi podria haver també un problema de competències entre les diverses iniciatives en l'ensenyament.

Feren fallida els mals auguris del rector en relació a la permanència dels claretians.

Aquesta lletra és de la senyoreta Josefina Andrió, francesa i una de les postulants de la congregació a la qual pertanyia Sor Sant Josep. Es dirigeix al bisbe (de Solsona); li exposa que s'ha tret l'hàbit i que li vol donar raó dels fets. Ella confiava com amb una mare, en Sor Sant Josep; estava a Tolon i aquesta religiosa l'escrigué diverses vegades perquè vingués a Espanya;

Cervera, 18 de juliol 1900

"tenia jo un gran desig de morir religiosa, malgrat l'oposició de la meua família, i vaig venir per a cooperar amb la meua vella mestressa. Va venir a rebre'm a Banuls i m'obligà a posar-me l'hàbit de religiosa, perquè com aital em tinguessin a Cervera. Vair obeir, però tot seguit de l'arribada em vaig decepcionar completament. Sor Sant Josep, en lloc de portar-se amb mi com una segona mare es tornà exigent, gelosa i dolenta; vaig representar un obstacle a les seves ambicions; llavors em volia fer marxar i me'n parlava sovint; i vaig dir que així com m'havia fet venir, que jo no marxaria i m'amenaçà de prendre'm l'hàbit religiós i d'ensenyar-me la porta. Jo patia molt; em vaig alçar i vaig anar a casa de la senyora Pomés i la vaig posar al corrent de la situació; s'indignaren de la forma de fer de Sor Sant Josep i n'han sentit la ingratitud.

Per mi, aquesta pobra sor està malalta i té el cap desequilibrat, és incapaç de tirar endavant el que s'ha proposat. Ha estat 30 anys a Sant Maur, força humiliada i amb el despit de no haver aconseguit ser superiora; entrà a les Franciscanes, on també algú la perseguí i ha estat obligada a sortir de França.

He tingut una gran decepció i ella m'ha inspirat una veritable pena. Torno a portar la vestimenta del món, conservant els hàbits de pietat. Estic sempre amb la família Pomés i m'ocupo de l'educació dels infants. El senyor i la senyora pateixen molt per tot el que ha passat".

Adjunta les adreces de dos personatges: el superior dels PP. maristes de Toulon, i un amic seu d'infància, canonge de Sant Tomàs d'Aquino, protonotari apostòlic. S'excusa d'haver escrit en francès, perquè encara no sap el nostre idioma.

Mn. Joan Marigot felicita el bisbe pel bon viatge que ha tingut en la peregrinació a Roma; es tractava del jubileu de l'Any Sant, que se celebra cada centenari.

Notifica al bisbe que la senyoreta que escrigué la lletra anterior, s'havia tret l'hàbit de religiosa i s'havia separat de sor Sant Josep; aquesta, per la seva banda, ha fet vestir de religiosa una altra noia serventa seva.

Cervera, 3 de novembre 1900

"Ylmo. Sr. Obispo de Solsona

Ylmo. Sr.: Mucho me alegro de que haya sido tan próspero el viaje de peregrinación a Roma y tan gratas las impresiones de S.S. Ylma. y en todos los romeros.

La monja francesa, después de la segaración *ab irato* de la señorita de Tolón (o Tolou), a la que había impuesto el hábito, acaba de vestir de religiosa, *propio motu*, a una joven francesa también, que tenía como sirviente. Todas las personas sensatas estrañan esta comedia, que parece repetición de los celeberrimos

Josefinos. Reciben las religiosas los santos sacramentos y los confesores siguen creyendo que media la tolerancia de S.S.Ylma.

Hoy damos principio al Sto. Novenario predicando el Rdo. P. Yldefonso Roca.

Besa el anillo de S.S. Ylma. Juan Marigot Pbro.
(rubricado)."

Com que sor Sant Josep no ha observat el manament del bisbe de Solsona, que li escrigué el 28 de juny, i tampoc no ha presentat documentació que legalitzi el seu procedir, el bisbe li dóna tres dies de temps perquè es presenti davant de l'arxiprest de Santa Maria i perquè es tregui l'hàbit de religiosa, sota pena de privació dels sacraments.

Al final de la mateixa lletra fa constar que ell mateix es presentà a casa del Sr. Fernando Grauell, on féu comparèixer les dues religioses i els llegí la carta de bisbe. Sor Sant Josep digué que havia enviat al bisbe documentació, i que volia que el bisbe l'escrivís a ella directament.

Aquesta contesta i la que féu l'arxiprest ve exposada en la nota marginal, que signa ell mateix i el notari.

Una altra lletra, que no porta altra data que 1900, suposo que anava adjunta a la nota anterior:

"Ylmo. Sr. Obispo de Solsona

Ylmo. Sr.: Adjunto va el oficio certificando la notificación. El carácter de dinamita el de Sor S. José. Gran apoyo hallará en Cervera y nos será fácil obligarla a salir del local que ocupa. Tal vez se presente a S.S. Ylma.

Ojalá se resolviera a ello.

Besa el anillo de S.S. Ylma. Juan Marigot Pbro
(rubricado).

Cervera 1900."

Cervera, 29 de novembre 1900

Sor Sant Josep escrivia bé el castellà i en aquest llenguatge es dirigeix al bisbe de Solsona. Es pot llegir l'original, que és de bona lletra.

Cal observar que la nota que el secretari canceller, segurament, posà a l'extrem superior de la mateixa lletra (un resum de la missiva que

li haurien enviat) no la tenim a l'abast. Sembla que l'observació que se li féu a sor Sant Josep ha baixat de color; ara se li aconsella només, que marxi de Cervera i que si van de seglar poden combregar, és a dir no se'ls priva dels sagraments. De fet, el bisbe demostra paciència, perquè la lletra de sor sant Josep té expressions força enèrgiques.

Cervera, 5 desembre 1900

Responent a una misiva del bisbe, enviada el primer d'aquest mes, sor Sant Josep s'apressa a contestar-li. Es fa càrrec que ha de marxar de Cervera, i demana que el bisbe li permeti establir-se a Berga, que pugui vestir l'hàbit de religiosa i tenir postulants. Després de transcriure en castellà una lletra del secretari de l'arquebisbe de Tolosa, demana al bisbe de Solsona que les permeti combregar i així recobrar la reputació que han perdut davant dels capellans. N'espera també una carta de recomanació.

Se li escapa alguna paraula o modisme de la parla francesa, com "quitar", que vol dir deixar.

Sevilla, 22 de gener 1901

Sor Sant Josep segurament tampoc no ha aconseguit el permís de fundar una casa religiosa a Berga, i ha optat per desplaçar-se ben lluny.

En dirigir-se al bisbe l'anomena Ramon, com no ho havia fet cap vegada. Torna a demanar una carta de presentació i ho fa amb l'estil violent o desimbolt d'altres vegades; sembla que ja li havia escrit altra vegada sobre la seva intenció de fundar una casa a Còrdova.

Al final de la lletra hi ha la nota del bisbe de Còrdova amb una data d'un mes més tard, sia perquè la missiva fou enviada abans al bisbe de Còrdova, sia perquè hi hagués anat sor Sant Josep, que és el més probable; la nota és del 26 de febrer.

Còrdova, 27 de febrer 1901

Sor Sant Josep anà a Còrdova. Així ho dona a entendre, encara que no citi el nom de les religioses, el cònsul, o vice-cònsul de França en aquesta província. Després de l'estada a Cervera, les religioses passaren a França; digueren al cònsul que havien marxat de Cervera, perquè ja

hi havia un altre establiment que tenia el mateix objectiu que elles. Potser continuà l'ensenyament de les nenes l'altra religiosa Josefina Andrió, que se separà de sor Sant Josep i que vivia a casa de la senyora Pomés.

No es conserva altra correspondència que tracti expressament d'aquestes religioses, Sant Josep i Josefina Andrió.

De fet aquestes religioses franceses de la Santa Família s'establiren a Còrdova i encara hi eren fa pocs anys.

A finals de 1901 vingué a Solsona un nou bisbe, el Dr. Joan Benlloch i Vivó i entretant morí el rector Mn. Joan Marigot (novembre 1900). Les circumstàncies havien canviat per les dues parts de la contesa. El personal era un altre, encara que l'institut d'ensenyament fou el mateix. Nogensmenys, existia pendent un contenciós, com ho dóna a entendre la lletra següent, que va dirigida al rector o a una altra persona de Cervera.

Montauban, 11 juliol 1903

Comença amb la salutació de Monsieur, i dins el text es refereix a un altre, que anomena Monseigneur, que seria el bisbe de Solsona.

Sor Teresa de Sauveur, que escriu la lletra, diu que havia rebut la lletra del destinatari de l'actual estant a Montalban, on es trobava també la mare general. Li agraeix profundament les gestions que ha fet per a elles i en vistes a la seva fundació, i el llarg viatge que ha fet a Solsona; el seu plet es resoldrà favorablement gràcies al seu interès i el de Monsenyor; esperem tenir aviat resposta de Sa Excel·lència (Sa Grandeur). Li comunica que l'avisaran quan les dues visitadores vagin a Cervera per a buscar un local:

"Agraïm molt la vostra hospitalitat. Pensem ser a Cervera abans de l'obertura de les classes. El pensar que hem trobat una família francesa i un amic ens dóna esperança.

"Demana que ofereixi la seva amistat a la senyora Ferran i que guardi un molt car record per a la seva família, que encomana molt a Déu. La senyora Coste està bé i us renova el seu afecte; li participarem la nostra lletra.

Preguem pel bon èxit d'aquest afer. Molt agràida, senyor.

Teresa du Sauveur, superiora de les Religioses de la Santa família de Villebaurban".

Tenint present el que va escriure en Ramon Turull en el llibre *L'Ensenyament del francès a Cervera* (1971), i la lletra següent

d'Antoni Ferran, sembla que el destinatari de l'anterior lletra fou ell mateix.

Es conserva una lletra del Sr. Antoni Ferran, que fou un dels primers protectors de les religioses franceses i molt amic del bisbe Benlloc; sembla que era el marit de la Sra. Coste (aquesta senyora Coste era segurament la mare de Margueritte Coste, que vivia a Montalban). Com que és de mal llegir, la transcriuré a continuació:

Cervera, 6 agosto 1903

"Ilmo. Señor:

Con el mayor respeto me tomo la libertad de molestar con la presente la atención de V.I.

Sin duda recordará V.I. la visita que el que suscribe tuvo el honor de hacerle el 4 del mes ppdo. y cuyo objeto fue complimentar un encargo que las religiosas de la Sta. Familia de Montauban se dignaron confiarme.

Por mi parte a mi regreso de ésta comuniqué a dichas religiosas Francesas lo que V.I. me autorizó les dijera, esto es, que V.I. esperaba en principio poder complacerlas, autorizándolas para fundar un Colegio en la Diócesis de Solsona, ya al efecto les manifesté también que de esa Curia recibirán una contestación definitiva sobre el particular.

Considero útil acompañar la respuesta recibida de las expresadas religiosas, para que V.I. se entere de su contenido y ordene si lo juzga del caso escribir a las misma su resolución acerca del asunto interesado.

Pidiéndole mil perdones queda de V.I. su más humilde servidor que religiosamente besa su anillo pastoral.

Ilmo. Señor

Antonio Ferran (rubricado)"

Al marge hi ha la nota: "Contestada autorización".

Instal·lades les religioses franceses a Cervera, fou necessari el permís del bisbe en vistes a alguns aspectes de la seva vida interna, conforme a les seves constitucions.

Copio la nota que féu l'oficial de la Cúria al bisbe sobre les peticions que li feien les religioses, o la superiora, sor Teresa de Sauveur:

"Las religiosas francesas de la Santa Familia establecidas en ésa Nos piden autorización:

1.º Para tener un pequeño oratorio.

2.º Para que pueda entrar en la clausura un sacerdote para celebrar y ejercer las funciones de su ministerio.

3.º Para que dicho sacerdote pueda bendecirlas con el Smo. Sacramento todos los dias festivos.

4.º Para que puedan entrar en la clausura los bienhechores de su Instituto.

5.º Para que la Superiora acompañada de una religiosa pueda salir de la clausura siempre que le convenga por razón de visitar las obras."

No demanaven gran cosa les religioses, que no ho pogué concedir el bisbe, però per a procedir amb millor encert, el bisbe féu demanar una còpia de les constitucions o dels articles que es referien principalment a la clausura. En aquell temps algunes congregacions exigien a les religioses la permanència dins el convent i moltes reserves als forasters; fins a cert punt una reserva o clausura ho tenien tots els instituts religiosos de vida comunitària, almenys en una part de la casa.

El funcionament de la casa de Cervera estava en rodatge i s'havia d'anar complementant; tot plegat acabaven de fer un curs d'escola, si prescindim del treball d'educació que feren les religioses, que ja eren aquí el 1900.

Cervera, 25 gener 1905

La lletra següent del rector de Cervera al bisbe de Solsona fou per anunciar-li que havia complert amb el seu encàrrec i per tant li remetia uns articles de les constitucions de l'Institut de la Santa Família:

"Excmo. e Ilmo. Sor.

En virtud de lo dispuesto per S. E. I. he pedido a las Religiosas francesas de la Santa Família me enterasen de las Constituciones de su Instituto o me entregasen, lo que era preferible, copia de los artículos relativos a la Clausura, la que tengo el gusto de mandar a S. E. I. para que pueda enterarse mejor de cuanto le convenga.

Dios guarde a S. E. I. muchos años.

Cervera, 25 enero de 1905

B.S.P.A. S.S.S. Luís Salvans Pbro (rubricado).

Excmo. e Ilmo. Sor Obispo de Solsona."

Per tant remeté aquests nou articles de les constitucions de l'institut.

1er. Cap religiosa no podrà sortir de la casa sense el permís del bisbe i per motius seriosos.

2on. L'admissió de persones de fora de la clausura, fora dels casos expressats en les constitucions, o el dret canònic ha d'ésser amb llicència escrita del bisbe.

3er. A totes les cases de l'Institut hi pot entrar el prevere, quan se'l demana per a administrar els sagraments a una malalta.

4rt. El mateix dret tenen el cirurgià, el metge o els obrers, que han d'entrar per al servei de la casa.

5è. També hi tenen dret totes les germanes congregades a un capítol i per aquelles que hauran de fer la segona o la tercera professió.

6è. És un dret de la mare general i les seves acompanyants.

7è. Són un dret les sortides en vistes a la utilitat d'una casa estable o per a establir, segons el criteri del Consell General Superior.

8è. Les altres sortides necessàries han d'estar reglamentades pel bisbe de la diòcesi. El permís pot ser no sols per cada cas, sinó d'una manera general. Però s'haurà de renovar cada any.

9è. També el permís d'entrada d'una mestra o mestres, dels arquitectes, empresaris, homes de negocis indispensables, etc. pot ser fet pel bisbe d'una manera general, i s'ha de renovar cada any.

Ho certifica sor Teresa Sauveur, superiora.

Bibliografia

Arxiu Cúria Diocesana de Solsona, 410.

LLOBET I PONT, Jaume, "Cent anys d'ensenyament a Cervera, després de la Universitat". *Miscel·lània Cerverina*, I., ps. 105-158.

LLOBET I PORTELLA, Josep M., "La immigració francesa a Cervera segons els capítols matrimonials conservats a l'Arxiu Històric Comarcal de la ciutat (1501-1700)". *Espacio, Tiempo y Forma*, Revista de la UNED, sèrie IV, núm. 2 (1989), ps. 45-61.

RUBIO I LLUCH, *Documents per la Història de la Cultura Catalana*; VII.

TURULL, Ramon i altres autors, *L'ensenyament del francès a Cervera, 1903-1971*. Cervera 1971.

